

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ

**СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ СТУДИИ ПО МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА ПО
РЕЛИГИСКО ОБРАЗОВАНИЕ
ШТИП**

Павлинка Стевановски

ЕТИЧКИ КОДЕКС НА ПРАВОСЛАВНОТО ХРИСТИЈАНСТВО

- СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ТРУД -

Штип, март 2012

Комисија за оценка и одбрана:

Ментор: Проф. д-р Снежана Мирасчиева
Педагошки факултет

Претседател на комисија: Проф. д-р Владо Петровски
Педагошки факултет

Член: Доц. д-р Снежана Јованова Миткова
Педагошки факултет

Датум на одбрана: 1 Март 2012

ЕТИЧКИ КОДЕКС НА ПРАВОСЛАВНОТО ХРИСТИЈАНСТВО

Краток извадок:

Во Светото Писмо се вели: законот е за беззакониците, што значи оние кои сакаат да живеат во согласност со Бога, во согласност со Светото Писмо, Светото Предание, Светото Евангелие, за нив нема потреба од закон. Дури, кажано е дека и незнабошците, кои не знаат за Бога, имајќи во предвид дека во нивните срца е напишан законот и тие честопати живеат според него, зашто Божјиот глас на човекот е совеста која Бог му ја дал, за да го разликува доброто и злото.

Првите луѓе биле совршени, со предназначение да се усовршуваат, да станат богови, не по природа, како Бог, туку по благодата, да земат учество преку благодатта што му е дадена на човекот за да се усовршува до Божјото совршенство, зашто Господ Исус Христос рекол: бидете совршени како што е совршен вашиот Отец на небесата.

Законите следеле како последица на непочитувањето на првата заповед што Господ им ја дал на првите луѓе - да не јадат од дрвото на познанието

Понатаму, законите кои следеле, биле напишани од самиот Бог, кога Мојсеј, го извел еврејскиот народ од египското ропство. Тоа се познатите Десет Божји заповеди. Во Светото писмо, се вели дека Господ воспоставил сојуз со еврејскиот народ. Тој сојуз од еврејскиот народ го претставува патријархот Авраам, а тоа бил законот на образанието и сите тие закони, како и жртвите, претскажувале дека треба да дојде законодавецот Господ Исус Христос. Самиот Тој ги исполнил сите старозаветни закони и ниту еден од нив не одрекол или презрел, не дека Тој имал потреба од законите, туку за да покаже пример дека должност е на луѓето да ги почитуваат законите, но укажал и на тоа дека старозаветните закони се сенка на новозаветните закони.

Господ Исус Христос не ги откажал Десетте заповеди, но ги нагласил со етичка возвишеност, со која треба да се покаже разбирање, сочувство и исклучителна добродетел. Ги усовршува веќе дадените закони преку осудата на желбите. Зашто, делата се само извршување на она што човек го има во себе, зашто од срцето излегуваат и прељубата, и злобата, и клеветите, и блудот, страстите, убиствата итн.

Речено е кај старите не убивај, а Господ Исус Христос вели не гневи се, зашто човек за да убие треба да се разгневи, зашто прво доаѓа внатрешното чувство, а потоа доаѓа и желбата да се убие. Која е разликата меѓу гневот кога не може да се воздржи? Нему му треба само погоден момент.

Големиот завет, порака, молба и етичко барање, Господ Исус Христос го искажал преку зборовите, кои се засноваат на љубовта. Тие се сметаат за основа на христијанството и за смисла на човековото опстојување на земјата, а гласат: „Љубете го ближниот како себеси.“

Клучни зборови

Добро, зло, заповеди, правила, блаженства, волја, љубов

Abstract:

The Scripture says: the law is wicked, so for those who want to live according to God, in accordance with Scripture, Holy tradition, Holy Gospel, they not need a law. Moreover, said that even Gentiles who do not know about God, given that in their hearts is written in the law and they often live under him, for Gods voice is as human conscience that God gave to differentiate good and evil.

The first humans were perfect, with preordination to improve, become gods, not nature, as God, but after grace to participate through the grace that was given to man to be perfected by Gods perfection, because the Lord Jesus Christ said: Be perfect as your Father is perfect in heaven.

The laws followed as a consequence of disobeying the first commandment that God gave the first people - not to eat from the tree of knowledge.

Furthermore, laws that followed were written by God Himself when Mosses brought the Jewish people from Egyptian slavery. It is known Ten Commandments. In Scripture, it says that God has established an alliance with the Jewish people. The Union of Jewish people represents the patriarch Abraham, and that was the law of circumcision all those laws, as well as victims, foretells that the legislator should come Lord Jesus Christ. He himself fulfilled all Old Testament laws and none of them are not waived or despised, not that he had a need for laws, but to show that such duty to people to obey lays, but indicated that the Old Testament laws are shadow New Testament laws.

Lord Jesus Christ does not abandon the Ten Commandments, but stressed the moral grandeur, which should show understanding, compassion and exceptional virtue. We have improved laws given by the conviction of wishes. For the works are only carrying out what one has in himself, because the heart out and adultery, and malice and slander, and fornication, passions, murders, etc...

It has been said in old Thou do not kill, and the Lord Jesus Christ says no angry, for man to kill to be angry, because the inner feeling comes first, then comes the desire to kill. What is the difference between anger when you cannot abstain, because he needs only an appropriate moment.

Grant Testament message, application and ethical requirement Lord Jesus Christ uttered the words, which is based on love, and considered the basis of Christianity and the meaning of human existence on earth: "Love the neighbor as yourself."

Key Words

Good, evil, commands, rules, beatitudes, will, love

СОДРЖИНА

Краток извадок.....	3
Клучни зборови.....	4
Abstract.....	5
Key Words.....	6
1. Вовед.....	7
2. Поим за „етички кодекс“ во христијанството.....	9
3. Христијанска етика.....	12
3.1 Добро и зло - основни етички категории.....	15
4. Десетте Божји заповеди.....	17
4.1. Прва Божја заповед.....	19
4.2. Втора Божја заповед.....	21
4.3. Трета Божја заповед.....	23
4.4. Четврта Божја заповед.....	25
4.5. Петта Божја заповед.....	27
4.6. Шеста Божја заповед.....	28
4.7. Седма Божја заповед.....	30
4.8. Осма Божја заповед.....	31
4.9. Деветта Божја заповед.....	34
4.10. Десетта Божја заповед.....	36
5. Христовата беседа на гората - за блаженствата.....	38
5.1. Прво блаженство.....	41
5.2. Второ блаженство.....	43
5.3. Трето блаженство.....	45
5.4. Четврто блаженство.....	47
5.5. Петто блаженство.....	48

5.6. Шесто блаженство.....	49
5.7. Седмо блаженство.....	51
5.8. Осмо блаженство.....	53
5.9. Деветто блаженство.....	55
6. Љубовта - основа на христијанството и неговата етика.....	57
7. Заклучок	61
8. Користена литература.....	63

1. ВОВЕД

Во целокупниот создаден свет, Бог воспоставил посебни закони, благодарейќи на кои се одржува убавината и хармонијата. Исти такви закони се врежани и во нашата душа и на нив треба да се придржуваме, за истата да не пострада. Овие закони ја сочинуваат суштината на Божјите заповеди.

Христијанството е изградено врз учењата од Стариот завет и врз објаснувањата на личноста и улогата на Господ Исус Христос, изложени во Новиот завет. Православните христијани знаат дека Стариот завет имаше најавувачки и подготвителен карактер, а не спасителна сила. Законот даден во Стариот завет има новозаветно значење. Тој е остварен во Новиот завет, со кого прави една света целина - Свето писмо (Библија). Ако пак Стариот завет беше доволен за спасение и ако тој можеше да ги спаси луѓето, тогаш Христос немаше да дојде, како Спасител на земјава и да ни го даде Новиот завет. Само нашиот Создател, може да укаже на вистинската цел на човечкиот живот - Царството Небесно, и на средствата за достигнување на таа цел - моралниот закон.

Бог сигурно не сака без причина на човекот нешто да му укажува или забранува. Божјите заповеди ни се дадени од страна на Создателот кој нè сака, Кој го опсипал човекот со благодатни дарови, Кој уште многу други добрини ни спремил за идниот живот, и кој од нас очекува да Му возвратиме само со љубов. Таа љубов може да се покаже само со послушност кон Бога. Одовде произлегува дека Господ нам ни ги дал заповедите, не заради исполнување на Неговата волја, туку од љубов кон нас луѓето.

Со првиот грев кој го направија нашите прародители Адам и Ева, прекината е врската со Бога, а следела и смртта духовна и телесна, зашто платата за гревот е смртта. Непочитувањето на единствената заповед што им била дадена во Рајот на нашите прародители, предизвикало пореметување на односите, на комуникацијата со Бога, и веднаш биле избркани од Рајот. Но и покрај тоа, гревот продолжил да се умножува. Односно, од еден грев, кој е

гордоста, произлегле и други гревови. Се јавила зависта, која предизвикала чувство на омраза и се случило првото убиство кога Каин го убил брата си Авел. Понатаму продолжува со умножување на гревовите, а за да се сопре тоа, злобата меѓу луѓето, убиствата, војните, клеветите, кавгите, требало да бидат напишаи извесни закони.

Во однос на човекот, Божјите заповеди се суштествени правила за живот, кои водат кон неговата цел - вечно блаженство. Бог секој грев и секоја доблест ја проценува посебно, секого го наградува или казнува земајќи ги во предвид неговите лични поединости и животни околности во рамките на општиот план на Својата Промисла за сите луѓе. Душата која не живее заради блажената вечност, умира, заплеткувајќи се во вртлогот на страстите, а на крајот ја чека смрт во вечноста.

2. Поим за „етички кодекс“ во христијанството

„Етиката е дел од филозофијата, која ги проучува и проценува моралните вредности (што е добро или што е лошо, што треба да биде или што не треба да биде)“. (Вујаклија) „Зборот ‚етика‘ има многу значења. Таа може да се однесува на проучување на стандардите на однесување и практичното пресудување, тогаш е еквивалентна на моралната филозофија и моралната теологија. Може исто така да се однесува на систем или кодекс на владеење на одреден филозоф, религиски мислител, религиска група, професија итн.“¹

„Кодекс (лат. codex - трупец, од времето на пишување на кратки изреки на дрвени плочки прелиени со восок - Језек.37,16), во времето на пергамскиот крал Еуменес II (197 - 158), книга (листови пергамент на кои се пишувало на двете страни, редени еден на друг и така сочинувале книга). Подоцна, зборник, збирка на закони; во денешно време и збир на правила, норми од морален карактер кои го регулираат однесувањето на припадикот на одредена професија (етички кодекс на лекарите, адвокатите, новинарите, офицерите итн.) или имаат поширок, дури и универзален карактер во едно друштво.“²

Етиката може да се однесува на ставови кои опфаќаат судови, стандарди, принципи и правила на владеење (реално и идеално) на одреден поединец или група, без разлика дали таа група е професионална, национална или религиска. Тоа е блиску до нашата вообичаена употреба на изразот моралост, како и терминот етички кодекс или морален кодекс.

Најголемите етички системи во историјата на човештвото се религиозните. До неодамна верата целосно била поглед на светот и основа за етиката, а кај многумина луѓе таа и денес е патоказ за морално дејствување

¹ Krim K, *Enciklopedija živih religija*, стр.193

² Савремена администрација, *Енциклопедија православља*, стр.1003

низ животот. Религијата им дава на луѓето вредни укажувања за смислата на животот и им покажува високи вредности и добри морални правила.

Религијата пропишува значајни норми, кои служат како основа за севкупното однесување на луѓето. Моралните правила го водат човекот кон среќен живот, кон живот без гревови, го чуваат човечкото достоинство.

Етиката и религијата имаат важна улога во човековото постоење и во смислата на животот. Тие ја бараат добрината во човековиот живот. Религијата и етиката заемно се инспирираат: оној што ја следи етиката ја почитува религијата, приврзаникот на религијата ја спроведува етиката.

А, преку првородниот грев, волјата на нашите прародители е повредена, изопачена, оштетена и ослабена. Таа станала зла и гревољубива и затоа повеќе е наклонета кон зло отколку кон добро, повеќе кон лага отколку кон вистина.

Веднаш по падот, давајќи одговор пред Бога за својот грев, наместо да се покажат и поправат, прародителите се служат со измама заради оправдание, окривувајќи се еден со друг. Ева ја фрла вината врз змијата, Адам врз Ева, па дури и врз Бога Кој му ја дал Ева. (1. Мој. 3, 12-13)

Природниот закон Божји во нас е нашиот прв судија, тоа е внатрешниот глас кој го имаат сите луѓе и сите народи: христијански и нехристијански, цивилизирани и нецивилизирани, учени и неучени. Ниту Адам, ниту било кој друг човек никогаш не живеел без природниот закон. Сите, според својата човечка природа, знаат што треба, а што не треба да прават.

Природниот Божји закон му се дава на човекот при создавањето и тој се раѓа со него, го носи во својата душа - во совеста, а Законот (Откровението - Откриениот Божји Закон) Бог го додава врз природниот закон. „Природниот закон не ни е даден од Духот, зашто него го имаат и варварите и незнабошците, него го имаат сите луѓе“.³ Разбирањето на доброто и злото е вродено во луѓето. Човекот се раѓа со природниот закон во себе и може да раликува добро од зло, бидејќи има мерка, а тоа е совеста.

³ Грозданоски, Ратомир, *Послание на Светиот апостол Павле до Римјаните*, стр.198

Човекот е слободно битие. Ништо не го спречува да постапува лошо и кога ќе скршне од патот на доброто и ќе тргне по патот на злото, тој страда, но нема право да ја префрла вината на друг, на Бог, на општествениот систем и сл.

Бог им дал на луѓето заповеди како налози за дејствување. Десетте Божји заповеди директно му зборуваат на човекот, во нив јасно, недвосмислено, прецизно е изложена моралната порака и играат голема улога во христијанството. Тие се религиски и морални закони, што се напишани од Бога и му се дадени на Мојсеј на планината Синај во вид на две камени плочи. (2. Мој. 20 глава)

Колку е важен моралот за животот на луѓето, јасно ни говори и Господ Исус Христос во познатата Беседа на Гората (Мат. 5-7 глава). Како и во другите поуки и овде, Исус инсистира на нова содржина на моралот. Ги осудува лошите морални помисли, кои се зачеток на секое лошо дело.

3. Христијанска етика

Секоја етика е религиозна. Нема етика без религија. И нема религија без етика. Неопходни услови на секоја етика се: признавање на слободата на човекот и признавање на правилата со кои се ограничува и управува таа слобода. Христијанската етика му се обраќа на слободниот човек. Но, таа слобода не е со ништо неограничено самоволие. Зашто, слободното владеење на човекот може да биде совршено произволно, каприциозно или анархично. Тоа е слобода сврзана со норми и должности кои го оценуваат владеењето на човекот.

Центарот на секоја етика ја сочинува учењето за законите. Помеѓу моралните закони и правните закони постои суштествена разлика. Предмет на правните закони е исполнување или неисполнување на точно определени дејствија кои најчесто се однесуваат на материјалните добра. Односите и обврските ги регулира и ги контролира граѓанското законодавство. Во случај на спор, тужителот има право да бара, а должникот да ја исполни обврската која ја земал. Моралните закони се засноваат на совеста и Божјите заповеди. „Законот е даден за да можат луѓето да ги согледаат гревовите, бидејќи во него се кажува што е грев и што треба, а што не треба да прави човекот. Ако нема Закон, некој ќе рече: не знаев дека тоа е грев.“⁴ Моралот, особено христијанскиот, им налага на луѓето такви закони, кои се исполнуваат сосема доброволно и не можат да бидат предмет на правен спор.

Мотив на договор постоел и во самото сваќање на Стариот Завет. Во Светото Писмо се зборува за заветот на Бога со Авраам, Исак и Јаков, а законите кои произлегле од Бога, се спроведувале со санкции за нивно исполнување. Но, Новиот завет е блага вест без било какви правни претензии.

⁴ Грозданоски, Ратомир, *Послание на Светиот апостол Павле до Римјаните*, стр.154

Молитвата за простување на нашите гревови (Мат.6,12), има за цел исполнување на законите, а не нивно нарушување.

Треба да кажеме, дека моралните закони, можат да бидат потврдни или одречни: „прави го тоа и тоа“ или „не прави го тоа и тоа“. Одречните закони имаат огромно воспитно значење. Поголемиот дел од Десетте Божји Заповеди има одречен карактер, а и многумина филозофи се склони својата моралност да ја сведат на барањето да не им се прави на другите она што не сакаме нам да ни се прави (Мат.7,12). Регулатори на потврдните закони се доброто, праведноста итн.

Христијанската етика обично учи за три вида на морални закони: во однос на Бога, во однос на самите себе и во однос на другите луѓе. Оваа поделба понекогаш претрпува приговори, дека општо земено сите закони се однесуваат кон Бога и сите добри дела се вршат поради Бога.

Законите во однос на Бога точно се покажани во Мојсеевото законодавство: „Не прави за себе идол и не изговарај го напразно името на Господа, твојот Бог“ (види 2. Мој. 20,1-7). Под правење идол се смета обожување на создаденото од човечки раце, а секако треба да се искорени и суеверието и злоупотребувањето на Божјото име. Врв на законите кон Бога е повикот: „Бидете совршени како што е совршен вашиот Отец небесен“ (Мат. 5,48).

Основниот закон за човекот, е да биде човек во вистинска смисла на зборот. Не треба да се биде горделив, самоуверен, не треба да се препишува на себеси вообразено совршенство, но да се има искрено смирение. Исто така, многу е битно, да не се подпадне под искушенијата и соблазните (внатрешни и надворешни).

Од моментот на раѓање па се до смртта, секој човек е во непрекинлив и различен допир со другите луѓе. За да заедничкиот живот на луѓето, биде барем малку поднослив, потребно е да се исполнат цела низа од закони. Првиот од нив е да не се понижува другиот. За христијанството нема ниту подчовек ниту надчовек. Тоа признава само човек. Бог опоменува да не судиме

никого за да не ни се суди, односно да ја гледаме гредата во нашето око, а не раската во туѓото (види Мат. 7, 1 ; Лк. 6, 37). Христијанството го осудува правењето зло на другиот. Под зло треба да го разбереме не само физичкото зло (нанесување повреди и материјални штети), но далеку побитно е моралното зло. Кој му прави на другиот зло, самиот на себе си прави зло (Рим. 2, 9).

Минимална взаемна должност на сите луѓе е мирот. А, неговите услови точно се одредени во Евангелието: „Слава на Бога во висините, меѓу луѓето мир и добра волја“ (Лука 2, 14).

3.1. Добро и зло - основни етички категории

Сите луѓе и во сите времиња имаат поим за добро и зло и сметаат дека е должност да се врши доброто, а да се избегнува злото. Тие се основни поими на етиката и му даваат смисла на моралот.

Точна определба за тоа што е добро, а што лошо е доста тешко да се даде. Доброто се определува само од себе, според неговата висока вредност и според животната и лична потреба од него. Тоа е нешто што се посакува и создава исправен живот или среќа, додека злото се определува во однос на доброто како негова негација. Злото се определува како нешто негативно или нешто што нема етичка вредност, за разлика од доброто.

Христијанството учи дека човекот е создаден како слободно битие, па со оглед на тоа самиот е морално одговорен за своите постапки. Почетокот на злото има корен во слободата на созданието. Ете, зашто тоа не може да се прости. Злото се раѓа исклучиво од слободата на суштеството што го прави. Значи, човекот му даде на злото место во својата волја и го воведо во светот. По својата природа, човекот е расположен кон познавањето на Бога и љубовта кон Него, а го одбрал злото затоа што му било поткажано од змијата. Тоа може да се шири само во согласност на човековата волја, така што човекот се согласува на тоа злото да господари над него.

Злото не е родено, зашто ако сè е од Бога, тогаш како може злото да биде од доброто? Во историјата за создавањето на светот го пишува следново: „И виде Бог дека е многу добро сето она што го беше создал“ (1. Мој.1,31). Злото не е создадено заедно со доброто.

Доброто не е условено со злото. Злото не е оправдано како пат кон доброто. Злото само по себе не го збогатува животот, туку го осиромашува, за разлика од доброто. Тоа се појавило во светот, најпрвин како страдање и тага, а светот е празен, ладен, рамнодушен. Сите страдаме поради злото кое е распространето по светот и е причина за нашите страдања. Сеопштото страдање некогаш не доведува до границата на очајот. Уште св. апостол

Павле (Рим. 8,20-22), ни дава јасно излагање, дека злото е претставено во созданието преку гревот. Целиот свет е затруен со злото и злите енергии, а поради тоа целиот свет страда.

Господ Исус Христос во Евангелието вели: „Секое добро дрво дава добри плодови, а лошото дрво дава лоши плодови“ (Мат. 7,17). Тоа не значи дека е исклучена можноста за преод од лошо кон добро (од порок во добродетел), но се вели дека останувањето во порок не може да даде добри плодови. Не е речено дека лошото дрво не може да дава добри плодови. Ако дрвото се накалеми, а и човекот, ако се преобрази и постане добар, тогаш, од доброто дрво и добриот човек, ќе има и добри плодови.

4. Десетте Божји заповеди

Во педесеттиот ден од излегувањето на Евреите од Египет, на планината Синај, Бог со посредство на вонредни, силни, природни појави, на Мојсеј му ги дал Десетте заповеди, кои претставуваат морален патоказ кој треба да го следат идните генерации (2. Мој. 20, 1-17).

На Синајската планина Бог му се јавил на Мојсеја преку своето присуство во оган и облак и ги изрекол заповедите преку своето громогласно изговарање: една по една, а со оган ги запишал на две камени плочи (2. Мој. 20, 2-17; 5. Мој. 5 глава). Тие две камени плочи со Десетте Божји заповеди Евреите ги чувале како нешто најсвето, во најсветиот ковчег на Заветот, кој претставувал главна светиња на избраниот народ Божји. Ковчегот, пак, се чувал во најсветиот дел од храмот.

Десетте заповеди се поделени според нивната содржина на два дела: првите четири заповеди го определуваат нашиот однос кон Бога, а другите шест, нашиот однос кон ближниот. Според тоа, ако Декалогот е синтеза на целиот Закон и Пророците, тогаш целиот Закон и пророците се делат на два дела: љубов кон Бога и љубов кон ближниот.

Тоа го потврдил и Господ Исус Христос кога ги кажал двете најголеми заповеди во кои најкратко е содржан целиот Декалог, односно целиот Закон Божји и учењето на пророците. Двете најголеми заповеди за кои се вели дека се скратен Декалог, гласат:

1. Возљуби Го Господа, својот Бог, со сето свое срце, и со сета своја душа, и со сиот свој разум; и

2. Возљуби го својот ближен како себеси (Мат. 22, 36-40).

Сите Божји закони, заповеди, барања, совети и слично, произлегуваат од љубовта, бидејќи љубовта е мајка на сите заповеди Божји. Оваа љубов е уште наречена **АГАПЕ**, и таа е спонтанa и не е мотивирана со ништо што се смета привлечно во својот предмет; тоа е таква љубов каква што Бог покажал

кон грешните луѓе. Сега тие треба да ја покажат кон другите; на оние во неволја, на болните, осамените. Новиот завет ги насочувал луѓето, оваа љубов да си ја искажуваат едни кон други. Значи, насекаде христијаните се подучувани да си дозволат да бидат водени од Божјата љубов, да живеат жртвувајќи се едни за други.

Од самото етичко учење на христијанството може да се заклучи дека според етиката или моралот, христијанството е религија на апсолутна љубов.

А, ако размислуваме што е тоа грев, а што добродетел, јасно ќе согледаме дека секој грев е всушност правење зло на Бога и на ближниот. Секоја добродетел претставува служење на вистинскиот Бог или делување во полза на ближниот.

Десетте Божји заповеди претставуваат Божји критериум за нашиот богоугоден живот на земјава. Овие основни Божји заповеди се одговор на сите прашања за нашето однесување. Ако сака некој да ја провери својата постапка, дело или помисла, тоа може да го направи со мерката на Десетте Божји заповеди и ќе види, дали тоа што го прави или што го мисли е во согласност со овие Божји норми за луѓето.

Десетте заповеди се најпознатиот и најзначајниот нормативен етички систем во историјата. Тие се извор на моралноста кои имаат активно значење и денес, а секако дека ќе бидат од извонредно значење и во иднина.

4.1. Прва Божја заповед

„Јас сум Господ Бог твој, да немаш други богови освен мене!“

Првата Божја заповед бара од нас да веруваме во еден Бог, а верувањето во многу богови да го отфрлиме како грев и измама, зашто во евангелието се вели *„Никој не може да им служи на двајца господари“* (Мат. 6,24). Оваа заповед повикува на вера во Бога.

Што е тоа вера и што значи да веруваш? Да веруваш, значи без сомнение да го признаваш постоењето на она што не го гледаш. Бога не Го гледаме, но знаеме дека Тој постои од вечност и е надвор од времето и просторот, а е Создател на времето и на видливиот и невидливиот свет и управува со него, бидејќи Тој е Творец и Седржител.

Со оваа заповед, Бог сака да го заштити човекот од погрешен начин на размислување, од опасност да си создаде лажлив систем на вредности, а одтука и формирање на непрвилен поглед на светот, кој пак води до деградирање на одделна личност, на одделни социјално - политички системи или на цели цивилизации.

Против првата Божја заповед може да згрешиме и да ја нарушиме ако изразиме неверие во Бога, преку многубоштво, обожување на луѓе или предмети место Бога, со егоизам, со сомневање во постоењето на Бог, со ерес, празноверие и суеверие, магија, баење и гатање.

Бог знае, дека човекот лесно може да ја злоупотреби својата слобода и да се оттргне од вистинскиот Бог и да започне да им служи, или подобро кажано да им робува на измислените од него богови (сонце, месечина, ѕвезди, животни, изработени предмети итн.), да идеализира и обоготворува личности (политички лидери, диктатори, основатели на религии, луѓе од кои зависи иднината итн.) или пак да служи на негативни појави (пороци) на својот карактер, кои се вклучени во неговата психофизичка природа (алкохол, секс, власт итн.)

Во заповедта е речено: „да немаш други богови освен Мене!“, но ако го имаме Бога во себе, ќе се нема потреба од други богови, оти еден е вистинскиот Бог. Штом се има два бога, тогаш еден од нив е ѓаволот, а не може да му се служи на Бога и на ѓаволот!

Што се забранува со зборовите: „Да немаш други богови, освен Мене“?

1. се забранува многубоштвото - верувањето во повеќе богови;
2. се забранува и кривоверието (кога некој верува дека постои Бог, но не верува во Неговата промисла и Откровение);
3. се забранува безбожието и неверието.

Преку оваа заповед на човекот му се кажува, дека има еден - единствен Бог, и кога човекот ќе ја прифати таа вистина, тој нема право да бара други богови и да поставува било што друго како приоритет во својот живот. Во Светото Писмо се потврдува дека постои еден вистински Бог, којшто го создал невидливиот и видливиот свет и нема никакви други богови, ниту обожувања на творенија или некакви фантазии.

4.2. Втора Божја заповед

„Не прави идол или слика на она што е горе на небото, што е долу на земјата и што е во водата и под земјата. Не им се поклонувај и не им служи!“

Ако првата заповед се однесуваше на објектот на нашето богочитување, тогаш втората заповед го разгледува начинот, според кој треба да му служиме на Бога. Служењето на Бога бара да се активира целата душевна природа на личноста (волја, ум, чувства). Преку оваа заповед, Бог сака да го заштити човекот од лицемерен облик на служење на Бога, при што се активираат сетилата на човекот, а умот се оддава на сладострасни желби.

Со оваа заповед се покажува дека Бог е над се и над сите Свои и човечки дела на овој свет и се забранува идолопоклонството. Во Светото писмо, Бог вели: „Не вршете беззаконија, правејќи си ликови на маж или жена, или на некое животно што е на земјата, или на некоја перната птица, која лета под небото, или на секаков гад што ползи по земјата, лик на некаков вид на риба, која е во водата подолу од земјата; и да не се соблазниш ти, кога ќе Му се обрнеш на Господа, твојот Бог, и ќе го чуеш гласот Негов“ (5. Мој. 4, 16 - 19).

Треба да истакнеме дека втората Божја заповед не го забранува правилното почитување на светиите, на светите икони во православие, светите мошти и на светиот крст, оти тоа, всушност, претставува вистинско богочитување, а го забранува идолослужението и идолопоклонувањето. Почитувањето на светиите и нивните свети икони, како и светите мошти е израз на богочитувањето, а светиот крст е најсвет предмет во црквата.

Најголемо беззаконие и најголем грев, што може да го направи човекот против Бога, е да падне во идолопоклонство, односно да се поклонува на предмети и на созданија т.е. идоли (види Псалми 134, 15-18). Оваа заповед ги забранува и сите форми на современото идолопоклонство, како што се:

угодувањето на стомакот со прекумерно јадење и пиење, како и среброљубието кое пак е алчност за пари и материјално богатење, до заборавање на духовните вредности.

Поради прекумерната грижа за јадење, пиење и другите телесни потреби, човекот лесно може да стане роб на своите телесни потреби и така тој станува неспособен за извршување на своите должности. Затоа човекот, заради неумереноста во јадењето честопати греши не само кон самиот себе, но и кон Бога како и кон своите ближни.

„Неумереноста ги буди страстите. Таа со текот на времето ги ослабнува телото и душата. Умереноста и работата се вистински два лекара на човекот; работата го изострува неговиот апетит, а умереноста го регулира неговото претерано здоволство и го лечи од ненеситност.“⁵

Оваа заповед ги забранува идолопоклоничките процеси и нè учи да Му служиме само на Бога за да бидеме вистински побожни христијани.

⁵ Анђелковиќ, Милош, *Моралка или етика православне цркве*, стр. 57

4.3. Трета Божја заповед

„Не го изговарај напразно името на Господа, твојот Бог!“

Третата заповед бара од нас да имаме најголема почит кон името Божјо и да не Го спомнуваме Бога непотребно и во обичните разговори.

Ние ги прославуваме имињата и на значајни, големи, истакнати личности, оддавајќи им почит и слава. А, ако таква слава им оддаваме на луѓето, тогаш како можеме да не го славиме Бога и напразно да го изговараме името Божјо?

Божјото име е најсвето, затоа со третата заповед се забранува секако богохулство, негодување против Божјата промисла, потценување на светите предмети, невнимателност во молитвата, неисполнување на ветувањата дадени на Бога. Се забранува и нагрдување на Божјото име со пцост, изговарање без никаква функционалност или сериозност. Напразно е изговорено Божјото име и кога се колнеме за се и сешто или кога друг заколнуваме (на пример кога велиме „Жити Бога“ и сл.).

Меѓу луѓето има и една многу лоша, зла и срамна навика во груби, некултурни и непристојни форми се споменува името Божјо, па дури и се пцуе. Човекот кој се моли на Бога, а и пцуе, е како извор од кој до пладне тече чиста вода, а потоа ѓубре и отров.

Грешиме и кога криво се колнеме - кривоклетство. Господ сака луѓето секогаш да ја зборуваат вистината и тогаш ќе нема потреба од заколнување, а ќе нема и кривоклетство. Оној, пак што зборува лага, а се колне во Бога дека зборува вистина, заслужува казна Божја. Таа казна, таквите, секако ќе ја добијат на Божјиот суд, но некои ја добиваат и благовремено уште овде на земјава.

Во Светото писмо забрането е колнењето и лекомисленото изговарање на името Божјо, во нашите општи разговори.

Клетвата и заколнувањето е дозволено кога треба да се посведочи правдата за некој човек, на пример на суд. Заклетвата, пак, ја јакне и зацврстува волјата и решеноста да се успее во доброто и да се чува правдата. Таква е заклетвата при стапување на некоја судска и одговорна должност, при ракополагање и слично.

Правилно употребеното Божјо име, со стравопочит и побожност, е корисно и демоните се плашат од најсветото име.

Лошиот збор, напразното изговарање на името Божјо или пцоста е уривање на човечкото достоинство, некултурност и грев. Културниот и воспитан човек не го прави тоа.

4.4. Четврта Божја заповед

„Спомнувај си за денот на одморот, за да го празнуваш. Шест дена работи и сврши ги сите работи, а седмиот ден посвети го на Господа твојот Бог!“

Бог му дал заповед на човекот да работи. Веднаш по создавањето го поставил човекот да работи и да господари над земјата и над се што е на неа. Според тоа заповедта за работа е прва наредба што им ја дал Бог на луѓето, на земјава.

„Мрзливоста е тежок грев, од кој боледува само човечкиот род, бидејќи нема мрзливост кај животните.... Мрзливоста е оружје со кое злите духови ги убиваат душите на луѓето, оти мрзливо невработените, ѓаволот брзо ги вработува со злодела.“⁶

Спасителот Господ Исус Христос и светите апостоли биле особено трудољубиви и ни дале пример дека треба и ние да бидеме трудољубиви и да работиме. Апостолите го следеле примерот на Господа, па затоа, како што стои запишано во Светата Библија, светиот апостол Павле рекол: „Кој не сака да работи, нека и не јаде“ (2. Сол. 3, 10 ; Дела 20, 33 - 34), а светителите велеле: „невработениот ум и слободните раце, ѓаволот брзо ги вработува со злодела“.

Во четвртата заповед, под „ден за одмор“ се разбира неделата, а и сите други празници посветени на Бога, на Пресвета Богородица и на светиите. До Христовото воскресение саботата била ден за одмор, а по воскресението Христово, христијаните започнале неделата да ја празнуваат како ден за одмор и во тој ден да се собираат на молитва, како што пишува во Светото Писмо (види Дела 20,7; Откр. 1,10). Неделата е денот кога вокреснал нашиот Спасител Господ Исус Христос и со Своето воскресение ја победил смртта и го

⁶ Грозданоски, Ратомир, *Десетте Божји заповеди (Декалог)*, стр.54

завршил делото на спасението на луѓето. Затоа се вели дека „секоја недела е Велигден“ и затоа Велигден е секогаш во недела.

„Само со од Бога благословената работа се постигнува потребното и тоа ни прави духовно задоволство и пријатни чувства, па ни служи за телесна и душевна корист. Така, честопати работењето во недела или во празник на луѓето им донело казна од Бога или пак, од сработеното во тој ден, место корист се добило штета.“⁷

Во недела или празник треба да мислиме повеќе за Бога, да водиме побожни разговори, да појдеме во посета кај болните и затворениците, да им помогнеме на немоќните, старите и сиромашните и да правиме и други добри дела. Токму тоа значат зборовите: „тој ден посвети го на Господа твојот Бог“. Се разбира, овие добри дела можеме да ги правиме и во работните денови, ако не бидеме спречени од секојдневните животни обврски, грижи и проблеми, но затоа пак Бог ни ги дал неделата и празниците и со заповед ни одредил тие дни да ги посветиме на молитвата и на добрите дела.

⁷ Грозданоски, Ратомир, *Десетте Божји заповеди (Декалог)*, стр.60

4.5. Петта Божја заповед

*„Почитувај го твојот татко и твојата мајка за да ти биде добро и да
поживееш долго на земјата!“*

Света должност е на децата да ги почитуваат и да го сакаат своите родители. Почитувањето на родителите на децата им носи благослов и од Бога и од родителите, а непочитувањето - носи проклетство и несреќа. Во оваа заповед станува збор за моралното однесување кон одвивањето на животот.

Родителите ги сакаат своите деца со особена љубов, која ја надминува секоја љубов, затоа постојано треба да се биде добар пример на своите деца. Човекот треба да направи сè, неговиот живот на земјава да помине достоинствено, свесно, исправно и морално, а овде е вклучен и справедлив однос кон родителите, кои го донеле на овој свет.

Почитувајќи ги родителите, ние се учиме да ги почитуваме авторитетите на своите претпоставени, свештените лица, учителите, кумовите, постарите луѓе и други. Затоа, слободно можеме да кажеме дека врз петтата Божја заповед се темели радоста и хармонијата во семејството и во општеството.

Со петтата Божја заповед се бара од нас, напоредно со родителите да ги почитуваме и оние, кои на каков било начин ги заменуваат родителите. Тоа се духовните отци, воспитувачите, учителите, добротворите, кои се грижат за нас, не учат, не воспитуваат и ни овозможуваат сè што е добро и корисно за нас.

Со оваа заповед се бара од нас должна почит и кон постарите луѓе, кои имаат животно искуство и можат да ни дадат добар совет. Во Светото писмо се вели: „Пред седи лице станувај, почитувај го лицето на старецот и плаши се од Гопода, твојот Бог“ (3. Мој.19, 32).

4.6. Шеста Божја заповед

„Не убивај!“

Шестата заповед го забранува секое убиство на ближниот. Убиството е тежок грев, кој е збранет и од Божјиот и од човечкиот закон. Убиството е злосторство, најголем морален прекршок, кај сите цивилизирани народи и земји, за сите религии и етики.

Исто така, со оваа заповед се забранува и самоубиството, кое е еднакво на убиството, дури и полошо, бидејќи нашиот живот не ни припаѓа нам, туку на Бога. Самоубиецот не се убива само себеси, туку со себеубиството тој го убива и таткото на своето дете, сопругот на својата жена, братот на својата сестра или брат, синот на својата мајка и татко итн., а за тоа никој од нив не е согласен. Во христијанската црква самоубиството строго се осудува. Самоубиството е најтежок смртен грев, затоа што по убиството човек може и да се покае, а со самоубиството се лишува од таа можност. Самоубијци, најчесто се луѓе со слаба вера и надеж во Бога, или луѓе кои се сосема без вера и надеж. Луѓето кои веруваат во Бога и кои искрено се надеваат на Неговата помош не стануваат самоубијци. Тие се надеваат дека Бог ќе им помогне во сите невољи и дека нема никогаш да ги напушти.

Со убиството ние стануваме против Божјата своина и посегнуваме по туѓо - по она што не е наше, а е Божјо. Затоа никој нема право да го одземе ниту својот, ниту нечиј туѓ живот.

Прекршување на оваа заповед е и абортусот. Тој е грев - убиство, бидејќи е директно противставување на Божјата волја, зборови и дејствување. Со абортусот се уништува човечкиот живот уште во зачнување, а со тоа се нарушува Божјата заповед за раѓање. Абортусот е грев и против Бога, и кон човекот, и кон општеството, и кон семејството.

Гревот на убиството, се протега, и на оние луѓе кои не учествуваат непосредно во убиството, но го помагаат. Така грешат оние кои некој друг го наговараат да направи убиство, како и оние кои кријат убиец или на било кој начин му помагаат. Исто така одговорни за смрт на другиот се невнимателните или невешти лекари, аптекари, болничари и сл.

Исто така и случајното убиство е грев и подлежи на казна.

Единствено, убиствата по неопходност не се спротивни на шестата Божја заповед, а такви се убиствата во војна за одбрана на својата татковина (види 2. Мој.14, 13-14; 31, 6-8; Парал.10, 15), или убиството по должност, кое е извршено врз злосторник осуден на смртна казна.

„Освен телесното убиство, постои и духовно убиство, кога некој, своите ближни (другите луѓе) ги наведува на неморални дела, и на тој начин им ја убива (уништува) душата.“⁸

Треба да знаеме дека не треба да посегнуваме и по животот на животните без потреба, ниту да се изживуваме со нив. Многу животни се пријатели и добротвори на луѓето, спасувајќи ги од разни зла и несреќи.

Така, шестата Божја заповед, забранувајќи ги сите видови убиства, бара од нас да го чуваме нашиот живот и животот на нашите ближни. Со тоа не учи да ги сакаме луѓето, да им помагаме во неволјите, во несреќите, болестите, жалостите и немоќите, да се однесуваме љубезно и со почит, да ги измируваме скараните, да проштеваме навреди и добро да правиме секому, дури и на нашите непријатели.

⁸ Анђелковић, Милош, *Моралка или етика православне цркве*, стр. 99

4.7. Седма Божја заповед

„Не прави прељуба!“

Седмата Божја заповед инсистира на чесноста во сите елементи на човековиот живот и однесување. Пред сè, се забранува незаконски полов однос, како и други видови „ниски“ склоности и злоупотребувања на телото од мажот или жената (види Рим.1, 26-32; 1. Кор. 6, 9-10).

Христијанството не учи дека бракот е богоустановена институција, сојуз, врска меѓу маж и жена, кои со Божјиот благослов и меѓусебната љубов прават едно цело или како што вели Светото писмо „и двајцата ќе бидат едно тело“. Живеењето чесно, со заеднички договор и со доверба е израз на меѓусебната љубов и на единствените вредносни определби на брачната двојка. Оваа заповед ги забранува блудот и прељубата (брачното неверство), изневерувањето на мажот или жената. Светата тајна „браќ“ бара сопругниците да бидат верни, да се сакаат искрено и да се почитуваат, да ја чуваат светоста на бракот со чистота и целомудрие (види Ефес. 5, 22-25). Меѓусебната искреност и приврзаност се патот по кој се гради доброто за сите.

Со оваа заповед Бог бара неженетите и немажените да ја чуваат чистотата мисла и желба - да бидат целомудрени во мислите, желбите, зборовите и делата, а брачните да не ја нарушуваат взаемната верност и љубов.

Прељубодејството е голем грев, срам и зло пред Бога и пред луѓето. Тоа е предавство на ближниот, воведува непостојаност во односот, гради недоверливост. Прељубодејството го валка и го понижува човекот, го нарушува Божјото учење за добродетелите, моралот и чистотата на животот.

Чесна е само од Бога благословената брачна врска и ништо друго. Затоа Бог ги благословил Адам и Ева, а Господ Исус Христос ја благословил

свадбата во Кана Галилејска (1. Мој. 1, 28; Јован 2, 1-11). Секоја вонбрачна врска на мажот или жената е грев и проклетство.

Оваа заповед ги опфаќа сите форми на сексуални појави пред и надвор од бракот: флертување, „експериментални бракови“, перверзии, блудство, проституција, порнографска литература и филм, недолични изрази.

Господ Исус Христос потенцирајќи ја оваа заповед рекол: „Сте слушале дека на старите им било речено: ‚Не пељубодејствувај!‘ Јас, пак, ви велам дека секој што ќе погледне на жена со желба, тој веќе извршил прељуба со неа во срцето свое. Ако те соблазнува десното око, извади го и фрли го од себе; зашто подобро ти е да погине еден дел од твоето тело, отколку целото да биде фрлено во пеколот. И десната рака ако те соблазнува, исечи ја и фрли ја од себе; оти подобро ти е да погине еден твој дел, отколку целото твоје тело да биде фрлено во пеколот“ (Мат. 5, 27 - 30). Ова е речено симболично и значи да ги отфрлиме сите грешни мисли и желби, и на таков начин да ја избегнеме можноста да сториме грев.

4.8. Осма Божја заповед

„Не кради!“

Осмата Божја заповед бара да не му одземеме ништо на својот ближен, ниту пак својот имот да го придобиваме со нечесни средства или со измама, значи оваа заповед го забранува крадењето или незаконското присвојување туѓа своина.

Крадењето е тајно и незаконско присвојување на туѓа своина. Крадењето е големо друштвено зло, бидејќи со крадењето му се наштетува на ближниот. Крадењето не му прилега на човекот. Бог не му дал раце на човекот за да краде, туку за да работи - да гради, а не да граби. Секој што краде или мисли да земе туѓо или да ограби треба да знае дека не може да украде, а да не се дознае и дека се нема корист од украденото, туку само штета.

Имотот е Божји дар на луѓето и Божја своина, па секој што краде или присвојува туѓо, краде и граби од Бога. Иако во тој момент, можеби не го видел никој од луѓето кога крадел, сепак, сосема е јасно дека Бог го видел и ќе го казни, ако не се покае.

„Кој нема, треба да работи, па ќе има; а кој не може да работи, за да заработи она што му е потребно за живот, нека бара. Не е срамно да се бара; срамно е да се краде.“⁹ Пријатно, радосно и благословено е само она што е чесно заработено со сопствен труд. Оваа заповед, забранувајќи ни да присвојуваме туѓа сопственост, не учи да бидеме некористољубиви, да го почитуваме туѓото богатство, да бидеме чесни, праведни во работата, доверливи - ако ни го довери некој неговото богатство и имот, да бидеме трудољубиви, милосрдни - да им помагаме на сиромасите, оти Бог, ако нам ни дал повеќе, тоа го направил за да им помагаме и на другите.

⁹ Анѓелковиќ, Милош, *Моралка или етика православне цркве*, стр. 100

Незаработеното, откраднатото е нешто лажно, економски потенцијал без вистинска сила, материјална моќ без човечка поткрепа, а со човечка штета. Во економската дејност треба да бидеме чесни, да ја контролираме алчноста, целите да ги остваруваме на начин кој нема да ги повредува другите, со кои е подобро заедно да го градиме животот и да си помагаме.

Црквата ги осудува не само крадците, туку и оние, кои од украденото имаат корист, а не украде директно. Затоа во Светото писмо се вели: „Кој дели со крадец, ја мрази душата своја“ (Изрек. 29, 24).

За да ја исполнуваме секогаш и во сè осмата Божја заповед, треба да имаме љубов кон луѓето, да ги сакаме ближните како самите себеси и да го правиме она, што сакаме и нам луѓето да ни го прават.

4.9. Деветта Божја заповед

„Не сведочи лажно против твојот ближен!“

Деветтата Божја заповед забранува да зборуваме лага за друг човек и ја забранува воопшто секоја лага. Кога некој намерно вели дека е вистина она, што и самиот знае дека, не е онака како што кажува, тоа се нарекува лага. Исус Христос вели дека татко на лагата е ѓаволот. Христос вели дека кога зборува ѓаволот, тој лаже, бидејќи е лажго и е татко на лагата.

Озборувањето, кодошењето, лажното сведочење, говорењето неистини за другиот, користењето на својот дух и говор да се каже лага и да се уништи друг човек, соучесништвото во неговото уништување, се големи негативности, најлоши човекови дејствија. Луѓето што лажат, често им прават на другите големо зло. Не треба да лажеме ниту кога зборуваме за себе, ниту кога зборуваме за другите. Лагата е срамно дело, затоа секој лажго кога ќе биде фатен дека лаже, се срами. Никој не може вечно да лаже, кога тогаш лажгото ќе се фати во лагата. Затоа во народот се вели: „На лагата и се кратки нозете“.

Лагата е недостојна за христијаните, бидејќи е спротивна на љубовта кон Бога и кон ближните. Секој христијанин треба да биде вистинољубив и во секоја пригода, дури и во неповолни случаи, да ја зборува вистината. „Бог е вистина“, се вели во Светото писмо (Мудр.Сирах. 4,32) и на многу места се зборува како Бог строго ги казнува оние што лажат.

Кој еднаш излажал, следниот пат нема да му се верува, и покрај тоа што би ја кажувал вистината. Никој не им верува на лажговците, а луѓето во кои се нема доверба се луѓе без вредности бидејќи ги изгубиле и честа и почитувањето. Ниту на шега не треба да се лаже, бидејќи лажењето може да премине во навика. Таквиот човек не може уста да отвори, а нешто да не излаже.

Оваа заповед го забранува и лажното сведочење, или клеветењето зад грб со кое сакаме да му наштетиме на ближниот. Кривоклетството е најтешкиот облик на лажење. Против оваа заповед греши и оној кој ги слуша клеветите и ги одобрува, оној кој озборува, а и оној кој се користи со ласкање. Затоа да не зборуваме лажно, и секогаш да ја кажуваме вистината пред луѓето и пред Бога.

Почитувањето на вистината е најважна задача на човештвото и на секој човек посебно и со неа се победува обидот, човековата совест да се обвиткува со лаги. Тажно звучи лажливиот, оговарачки, поткажувачки збор против другиот човек.

За полесно да ја исполниме деветтата Божја заповед треба да го воздржуваме јазикот од секаква лага и измама. Значи треба да го скротиме јазикот и секогаш да зборуваме само правда, воздржувајќи се од лукави зборови и празнословија.

4.10. Десетта Божја заповед

„Не пожелувај ништо што е туѓо!“

Последната заповед во себе содржи една специфична карактеристика по која се разликува од останатите девет заповеди. Тоа се зборовите „не посакувај“. Граѓанското законодавство не осудува никого кога нешто само ќе посака, а човек може да посакува многу нешта и за тоа нема да биде осуден. Но, Божјиот закон е поинаков. Тој го опфаќа и внатрешниот, духовен живот на човекот, зашто токму таму е зачетокот на секое дело, добро или лошо. Тука ја согледуваме и разликата помеѓу Божјото и човечкото законодавство. Првото има протективен карактер и не заштитува од гревот и престапите, а второто се занимава само со направените лоши дела и нив ги осудува.

Десетата Божја заповед ги забранува себичните желби и неправедните посакувања кон туѓото, односно сето она што припаѓа на нашите ближни. Не само што не смееме да правиме лоши дела, туку не треба да имаме лоши мисли и желби, зашто не е грев само крадењето, убиството, прељубата, туку и помислата, желбата да се присвои нешто што не е наше. Зашто, туѓото мошне лесно може да стане посакувано и да се поттикне негово одземање. Тогаш човекот воден од зависта кон другиот, заборава на сè заради посакувањето, се изобличува и спремен е на сè само да успее во својата намера.

Човекот, ако ја исполни оваа десетта Божја заповед, полесно ќе ги исполнува и претходните девет, а кој ќе ја наруши оваа заповед, брзо ќе ги прекрши сите други, бидејќи грешните желби брзо се развиваат во грешни дела.

Не е грев да сакаш нешто за да го имаш, па дури ни она што го има некој друг, а ти го немаш. Не е грев, ако тоа чесно го заработиш или ако го купиш, па го имаш и ти истото што го има другиот, но грев е, ако гледаш да се здобиеш со нешто на нечесен начин или да му го одземеш на другиот. Желбата за туѓо

најнапред раѓа завист, а зависта е семе за лага, за лоша - злобна волја кон туѓото итн.

Со оваа морална заповед на воздржаноста кон сè она што е на другиот, Бог го уништува зачетокот - коренот на гревот. Токму оваа, последната заповед од декалогот е мост и премин од Стариот Мојсеев закон кон Новиот Христов закон, кој е подуховен и повозвишен. Оти, Христос во Светото Евангелие ги забранува и лошите помисли.

И кога ќе се поучиме и ќе ги прифатиме десетте Божји заповеди, лесно ќе го сфатиме и Христовото Евангелие и најсовршениот Новозаветен морален закон.

5.Христовата Беседа на Гората - за блаженствата

Исус Христос често поучувал сосема кратко низ енигматични реченици што биле повеќе налик на стихови отколку на прозни искази, а честопати користел сликовит јазик. Така, Неговите зборови лесно се помнеле, а тешко се забораваа. Неговото учење често изненадувало и од корен ги менувало веќе прифатените идеи кај луѓето.

Тоа што го кажал Господ Исус Христос во Беседата на Гората, како што е запишано во Евангелието според Матеј, се смета за јадро на целиот Нов завет (Мат. 5, 6 и 7 глава). Таа е најдобриот и најважниот дел во Светото Писмо на Новиот завет. Беседата на Гората е Благовест за нов живот. Во Неговата Беседа на Гората, Тој ги има искажано своите морални определби и за нив бара луѓето да ги следат. Исус инсистира на моралноста, ја поттикнува етичката цврстина на личноста пред животните предизвици во односите на луѓето и укажува на големата важност на моралот во човековиот живот.

Повеќето луѓе мислат дека среќата е во здравјето, богатството, популарноста и самоисполнувањето. Но, Исус велел дека вистинската среќа им припаѓа на оние кои се понизни, милостиви, на оние кои знаат дека немаат добрина за себе си и кои навистина жалат за грешките што ги сториле или изрекле. Тој, исто така ја ставал на високо место среќата на оние што ќе бидат прогонети заради тоа што станале Негови следбеници.

Во спасоносната наука на Господ Исус Христос, централно место заземаат блаженствата. Евангелистите Матеј и Лука ни нудат два паралелни дела од Неговата поука, кои се нарекуваат „блаженства“, оти секој Негов исказ започнува со зборот „блажени“. „Тоа се кратки поучни изреки кои упатуваат на основните добродетели што треба да ја красат душата на секој Христијанин.“¹⁰

„Она што во Стариот завет претставувале десетте Божји заповеди, тоа во Новиот завет се деветте блаженства. „Блаженствата не се замена за

¹⁰ Златанов, Митрополит Методиј, *Педагогија на блаженствата*

десетте Божји заповеди, туку нивно дополнување. Што се всушност блаженствата? Тоа се степени на нашето усовршување до вечниот живот. Свети Иринеј Лионски вели: „Тие се правила за небесен живот на земјата.“ Тоа се девет добродетели кои водат до небесната среќа. Што е „блаженство“? Блаженство е постојана радост на душата. „Збир на сè што е добро, во кое нема недостаток... Одлика на блаженството е постојаната радост која произлегува од добродетелите...“¹¹

Десетте Божји заповеди ни забрануваат: да не го правиме она што е грев, а блаженствата нè учат: како да правиме добро, да бидеме добродетелни и да ја постигнеме светоста. Затоа, тие се дадени како подвизи и ветувања, како начин на живеење. Тие не се општи заповеди, туку конкретни постапки и примери на спасоносен живот. Блаженствата не се нешто неосстварливо, но кажуваат дека само Бог е сè, а Господ Исус Христос е совршениот пример како да се живее според нив. Тој во Светото Писмо вели: „А секој оној, што ги слуша овие Мои зборови и не ги исполнува, прилега на човек глупав кој си направил куќа на песок. И заврна дожд и надојдоа реки, и дувнаа ветрови, и навалија на таа куќа, и таа падна, а паѓањето и беше страшно.“ (Мат. 7, 26 - 27)

Затоа, „Блаженствата претставуваат мост помеѓу нашето историско постоење и подготвеноста за идните благочестија во Царството Небесно. Мост меѓу сегашните страдања и идната сладост. Меѓу сегашниот труд и идната радост во вечниот празник на незалежниот Осми ден од вечноста.“¹² Блаженствата се меѓусебно поврзани и секое следно е надополнување на претходното. Во нив Господ Исус Христос го дал Своето Новозаветно евангелско учење без да заповеда. Затоа, блажени се оние коишто слободно ќе го прифатат Неговото учење и ќе живеат според него. Во нив, Тој прво ни кажува какви треба да бидеме, а потоа и каква награда ќе добиеме. Во секое блаженство се содржи учење за една добродетел и ветување награда за нејзиното извршување.

¹¹ Грозданоски, Ратомир, *Евангелие според Матеј*, стр.51

¹² Златанов, Митрополит Методиј. *Педагогија на блаженствата*

„Спасението не се постигнува само со одбегнување на гревовите и со неправеење на зло. Не е доволно да се оттргнуваме од гревот, туку треба да правиме добро - се бара подвиг, движење кон доброто и усовршување во духовниот живот, - извршувајќи ги добродетелите.“¹³

Покрај основните добродетели: вера, надеж и љубов; со блаженствата како начин на живот се развиваат и останатите добродетели: смирение, кротост, правдољубие, милосрдие, чистота на срцето, мирољубие и трпение.

Деветте блаженства даваат суштествени добродетели што треба да ги има секој член на Царството Божјо.

¹³ Грозданоски, Ратомир, *Блаженствата земнонебесни скапила*, стр. 21

5.1. Прво блаженство

„Блажени се бедните по дух, зашто нивно е царството небесно!“

(Матеј 5,3)

„Бедни по дух“ се смирените луѓе, кои се исполнети со скромност, тоа се оние луѓе, кои ја признаваат својата немоќ и грешност, а признавајќи ја немоќта и грешноста, постануваат смирени. Смирението е борба против почетниот и основен грев - гордоста. Ако мајка на сите гревови е гордоста тогаш прва добродетел (се истакнува во првото блаженство и мајка на добродетелите) е смиреното.

Пример за бедност и смиреност ни е Господ Исус Христос, Којшто „немаше каде глава да потслони“ (Мат. 8,20) и Којшто бил „Кроток и смирен по срце“ (Мат.11,29)

И сиромашните и богатите можат да бидат „бедни по дух“. Сиромашните кога му се благодарни на Бога за Неговата љубов и грижа кон нив, а самите се трудат според своите можности. Богатите пак, кога не се горделиви за нивната имотна состојба, а истата ја користат за да им помогнат на ближните и за да Го слават Бога. „Оти каква полза е за човекот, ако го придобие целиот свет, а на душата своја и напакости? Или каков откуп ќе даде човек за својата душа?“ (Мат. 16, 26) Да се биде богат не е грев, но богатството носи одговорност кон ближните, и кон народот и кон Црквата. Богатството не е зло само по себе; тоа дури е и потребно и од Бога благословено, но опасноста е ако богатите Го забораваат Бога и не ги гледаат сиромасите.

Не се блажени оние кои лицемерно се претставуваат пред луѓето како смирени и бедни по дух. Значи, „бедни по дух“ се луѓето кои не се љубопитни, но се задоволни од она што им го дал Бог, се смирени и скромни и немаат ни трошка гордост во себе. Да се биде „беден по дух“, значи човекот да согледа дека нема ништо што не го примил од Бога и дека без Бога, без Божјата помош и без Божјата благодат е ништо. „Бедни по дух“ се оние кои се духовно убедени дека нашиот живот и сите наши духовни и телесни блага (животот,

здравјето, умот, силите, способностите, знаењето, богатството и сите животни богатства) - сето тоа е дар од Бога и дека без Божјата помош не можеме да имаме ниту материјална добивка ниту духовно богатство.

Нарушувањето на првото блаженство е првиот грев и првородниот грев, којшто е извор на сите страдања. Сето зло во светот излегло од гордоста. Во Библијата се вели: „Гордоста е почеток на гревот“ (Мудр. Сир. 10,15). Најпрвин се возгордеал светлосниот ангел и станал ѓавол. Потоа и Адам се возгордеал и од бесмртен станал смртен. На тој начин, гордоста станала мајка на сите гревови. Затоа, Господ најнапред бара смирение. Смирението е почеток на духовната преродба и темел на сите добродетели. Преку него, Бог сака од корен да го искорне злото на гордоста од човечкото срце.

На оние кои ќе го исполнуваат ова блаженство, Господ Исус Христос им го ветува Небесното царство, односно вечниот живот во рајот.

5.2. Второ блаженство

„Блажени се оние што плачат, оти ќе се утешат!“

(Матеј 5,4)

Сите блаженства се преточуваат едно во друго. Оној кој веќе ја спознал својата духовна бедност, постојано ги гледа своите гревови и плаче за нив. Блажени се оние што плачат, не за световното (2 Кор.7,10), туку за својата немоќ - како сиромавиот Лазар (Лука 18,13).

Блаженството претставува постојана радост на душата, што на прв поглед звучи противречно, спротивно; радост и плачење. Кога се вели „блажени се“, значи духовно се радосни оние кои плачат, бидејќи плачат за своите гревови, а тоа не е противречно. Блажени се оние кои плачат за тоа што се грешни. Ним им е жал што погрешиле, жалат што направиле грев и покајно плачат. Според светите оци, има повеќе видови на плачење. Има суетно, од злоба и плачење од гнев. Понатаму има лицеммерно, а и плачење за одмазда. Опфатен од зла мисла оној кој е силно разгневен, бара можност за одмазда, при што гневно и одмазднички плаче. Луѓето плачат и при разделбата со своите најблиски на смртниот час. Ова плачење, како и плачењето при телесна болка се вродени, тие плачења се дозволени, а останатите плачења (од злоба, завист, љубомора и сл.) се убиствени за душата. Светите отци велат дека има и плачење кое носи блаженство, а тоа е евангелското плачење. Тоа плачење е за гревовите кои сме ги направиле - покајничко плачење.

Господ им ветува блаженство и вечна утеха на оние што евангелски плачат. Затоа да плачеме од радост, за успехот и постигнувањето на другите. Ако плачеме со солзи радосници, радувајќи се на радоста на нашите ближни, тогаш тоа е израз на нашата љубов кон ближните и токму тоа плачење е спасоносно.

Како ќе се утешат оние што плачат? Евангелското плачење на земјава ќе биде заменето со блаженство и со вечна утеха. Со постојана радост во идниот живот. „Утешувањето е благодатно и се состои во прошка на гревовите и спокојство на совеста. Тоа благодатно утешение што го добиваме овде, е само претвксување на вечната радост.“¹⁴

„Солзите ја чистат душата од гревовните нечистотии; тие одвраќаат од гревот и од злото, помагаат во добродетелноста и го привлекуваат Светиот Дух‘, - вели свети Ефрем Сирски.“¹⁵

¹⁴ Грозданоски, Р. *Блаженствата земнонебесни скалила*, стр. 68

¹⁵ Исто, стр. 70

5.3. Трето блаженство

„Блажени се кротките, зашто тие ќе ја наследат земјата!“

(Матеј 5,5)

Во православното христијанство едно од основните скапила кои водат кон напредување во духовниот живот се кроткоста и смиението. Секој кроток и смирен човек лесно се приклонува кон милост и жртва и не може да ги остави без внимание оние кои се наоѓаат во беда, оти страдањата на другите ги смета за сопствена несреќа.

Зависта е порок, кој стои над секое зло - меѓутоа, кроткиот и добриот човек, никогаш не дава место во својата душа на таа страшна за мирот болест. Такви се даровите на кроткост и таков е животот на оној, кој живее во смиение: кроткиот е татко на сираците, заштитник на вдовиците, покровител на бедните, помошник на притеснетите, секогаш заштитник на справедливоста. Многу се богатствата кои се раѓаат од смиението, многу се добродетелите кои произлегуваат од кроткоста. Навистина блажен и преблажен е човекот, во кого има кроткост! Таквиот човек е спокоен, тивок, смирен, скромен незлоблив, со благост и со љубов кон другите луѓе. „Но, кротоста не е мека срдечност, која може човекот да го доведе во рамнодушност кон сè. Тоа не е ни природна слабост на карактерот, ниту плашливост или малодушност... Кроткиот христијанин не ги дразни другите, не затоа што се плаши од нив, туку затоа што не сака да ги вознемирува и да ги разжалостува другите, бидејќи знае дека тоа не е во склад со неговото христијанско убедување и морал.“¹⁶ Христос е најдобриот пример за кротост (Мат. 11,29). Кога христијаните не смееле да Го сликаат Христовиот лик заради гоненијата, во катакомбите го претставувале како јагне. Јагнето е најсоодветниот симбол за кротоста.

„Ако дури и површно погледнеме на нашава историја и сето она што во неа се случува ќе забележиме дека таа им припаѓа на силните и гневните, на

¹⁶ Грозданоски, Р. *Блаженствата земнонебесни скапила*, стр. 76

оние што повторно и повторно Го распнуваат Спасителот, заборавајќи на секоја кротост и смирение. Тогаш за кои наследници на кротоста и за која земја на наследство зборува Господ Исус Христос? На едно место во Евангелието Тој вели: Моето Царство не е од овој век. Значи, овој век треба да заврши, како што сведочи и свети Јован Богослов во Откровението (Откр. 21,1-2), та тогаш кога време нема да има повеќе, во вечноста на Царството Божјо, во преобразената логика на власта, навистина, кротките и благонамерните ќе бидат жители на наследството на Спасителот.¹⁷ Значи, кротките ќе бидат наследници пред сè на Небесното Царство, а и земното царство нема да ги одмине.

И на најгордиот и на најзлобниот, ако му пријдеме со кротост, тој ќе ни излезе во пресрет и ќе ни помогне. Како што сонцето, штом ќе се појави го распрснува мракот - така добриот и кроткиот човек го претвара метежот во мир, кавгата во спокој, лошото дело во добро: „Така треба да свети пред луѓето вашата светлина за да ги видат вашите добри дела...“ (Мат. 5.16).

¹⁷ Златанов, Митрополит Методиј, *Педагогија на блаженствата*

5.4. Четврто блаженство

„Блажени се гладните и жедните за правда, оти тие ќе се наситат!“

(Матеј 5,6)

Блажени се не гладните за леб и жедните за вода, но тоа се луѓето на кои тешко им паѓа неправдата во светот. Гладните и жедни за правда се обесправените, а кои исправно стојат пред судот Божји во текот на својот живот. Тие трпат неправда на земјава и невинно страдаат од човечката кривица, ја согледуваат и ја чувствуваат неправдата на овој свет и од сè срце сакат и се молат да завладее правдата Божја на земјава, наместо неправдата. Живеат во покајание очекувајќи да заврши векот на човечката правдина, а да настапи совршената Божја правда.

„Луѓето често забораваат дека единствениот вистински судија е Господ, па размислувајќи според човечките расудувања ја земаат улогата на судии и законодавци во божествените и човечките нешта. Но Бог вели: Не суди за да не бидеш и самиот осуден; Со каква мерка ќе мериш со таква и ќе ти се мери.“¹⁸

За какво наситување станува збор? Ќе се наситат со тоа што правдата ќе завладее во идниот живот за разлика од овој свет, кој е полн со неправди, убиства, страдања, глад, класни разлики итн. Апостолот Павле вели: „Царството Божјо не е јадење или пиење, туку правда и мир и радост во Светиот Дух“ (Рим.14,17).

¹⁸ Златанов, Митрополит Методиј, *Педагогија на блаженствата*

5.5. Петто блаженство

„Блажени се милостивите, зашто тие ќе бидат помилувани!“

(Матеј 5,7)

Во Светото Писмо најмногу од сите Божји својства се говори за Божјата милост и се вели: „Милостив е Господ и праведен“ (Пс.114,5). „Јас сум милостив, - вели Господ“ (Јерем. 3,12; 9,24). Бог во светот на различни начини ја пројавува Својата милост. Божјата милост го создала и го одржува светот, а врв на Неговата милост е испраќањето на Единородниот Свој Син во светот, за спасение на луѓето. Господ Исус Христос бара да бидеме милостиви. „Вие љубете ги непријателите ваши и правете добро и на заем давајте не очекувајте ништо за возврат. Така, ќе биде голема наградата ваша и ќе бидете синови на Севишниот; зашто и Он е добар кон неблагодарните и кон лошите. И така, бидете милостиви како што е милостив вашиот Отец“ (Лука 6, 35 - 36). Милоста се пројавува преку материјално помагање и преку духовна помош. Човекот е составен од тело и од душа, па затоа и делата на милостивоста можат да бидат телесни или материјални и духовни.

Луѓето често пати кога некој е во зло и немоќ, го сожалуваат, но не му помагаат, а тоа е лицемерно и лажно. Бог вели дека луѓето не треба да останат само на покажување на сочувство, но да покажуваат милост и да прават добри дела. „Она што нам ни доликува е да бидеме милостиви бидејќи е Тој милостив, та преку таа сличност да бидеме помилувани.“¹⁹

Оние што биле милостиви кон ближните свои, ќе добијат милост и прошка на гревовите од Бога. И во нашиот секојдневен живот е така: оној што покажува милост кон луѓето, ако се најде во непријатност, и нему ближните ќе му пријдат милостиво, а ако луѓето го заборавиле неговото добро дело, тогаш Бог не го заборава (Мат. 6,14; Мар. 11,25 - 26). Бог ќе им помогне на милостивите и нема да ги предаде во рацете на непријателите (Псал. 40, 2 - 4).

¹⁹ Златанов, Митрополит Методиј, *Педагогија на блаженствата*

5.6. Шесто блаженство

„Блажени се чистите по срце, оти тие ќе Го видат Бога!“

(Матеј 5,8)

Срцето го претставува центарот на душата. Од него извира секое добро и зло. Со срце сакаме или мразиме, со срце се смируваме или се гордееме, со срце проштеваме или се лутиме. Во срцето е сè и радоста, и тагата, и надежта.

„Од што да го очистиме срцето? Од лоши мисли, и страсни желби, односно похоти. Само така чисто, срцето ќе постане светло огледало и во него ќе може да се види Бог.“²⁰ Ако Го имаме Бог постојано во срцето, тогаш во него нема да остане место за гревот. „Оние што имаат чисти срца ќе Го видат Бога, но со своите духовни очи. Блажени Августин вели вака: „Неразумно е да сакаат да Го видат Бога со очи, оние, на кои срцето им е полно со гревови. Оној пак, што Го носи Христа во себе и во своето срце, тој никогаш и не бара да Го види Бога, бидејќи постојано Го чувствува.“²¹

„Чистите по срце“ не прават ништо лошо ниту јавно, ниту тајно. Не таат во себе порочни и нечисти мисли, желби и чувства, не помислуваат и не го посакуваат лошото никому, зашто тие немаат гревовност во срцето. Нивните мисли, желби и намери се чисти и некористољубиви. Токму тие луѓе можат, со духовните очи да Го видат Бога и да Го почувствуваат Божјото присуство иако Бог е невидлив за нашите телесни очи. „Како што чистото и здраво око е способно да ја гледа сончевата светлина, така и чистото срце е способно да Го гледа Бога... Оние, пак, кои нечисто живеат, тие Бога не Го гледат, ниту Го чувствуваат.“²²

Од срцето излегуваат лошите помисли, убиства, блудства, лакомства, хули, злоби, гордост, безумство. Сето зло однатре излегува. Ако некој не извршил убиство, но во мислите и во срцето посакал смрт, Господ таа зла

²⁰ Грозданоски, Р. *Евангелие според Матеј*, стр. 54

²¹ Исто, стр. 55

²² Грозданоски, Р. *Блаженствата земнонебесни скалила*, стр. 114

помисла ја нарекува убиство. Такво е секое гревовно посакување и помислување. Бог ги гледа нашите срца и ги знае нашите внатрешни желби и помисли. Оти „човек гледа на лицето, а Господ гледа на срцето“ (1.Цар.16,7).

5.7. Седмо блаженство

„Блажени се миротворците, зашто тие ќе се наречат синови Божји!“

(Матеј 5,7)

Миротворството е добродетел и миротворец е секој кој твори мир пред се во својата душа, а потоа и во душите на ближните. Некому ако сме му направиле нешто лошо, треба да се смириме со него и да го замолиме да ни прости. Исто е и кон Бога: Ако се покаеме, ќе бидеме измирени со Него. Апостол Павле во посланието до Римјаните вели: „Ако е можно, доколку тоа зависи од нас, бидете во мир со сите луѓе“ (Рим. 12,18).

Миротворците во себе го имаат мирот Божји. Тие имаат љубов во душата и чисто срце, имаат чиста совест и живеат во слога и мир со сите. Вознесуваат мир меѓу другите луѓе, ги измируваат оние кои имаат меѓусебни расправи, раздори и непријателства, а ако не можат да го постигнат тоа, тогаш Му се молат на Бога за нивно измирување. Миротворец е оној што го практикува Божјото човекољубие и уништува сè што не е добро, спротиставувајќи се на омразата, зависта, лицемерието, злопамтењето, судрувањата и борбата, а место нив ги спроведува: „љубовта, радоста, мирот, долготрпеливоста, добрината, добротата, милосрдие, верата, кротоста и воздржливоста“ (Гал. 5,22 - 23). Тие не можат рамнодушно да ја гледат злобата, гневот, омразата и непријателството меѓу луѓето.

Мирот е сигурност и спокојство. Тој е како што се чувствува детето во преграката на родителот. А, ако го оттргнеш оттаму тоа е веќе вознемирено. Гревот го одвојува човекот од Бога и внесува немир во душата, неслога, неред, хаос и непријателства. Мирните и спокојните луѓе, коишто никого не го вознемируваат и нив никој не ги вознемирува, не се миротворци. Миротворците се активни и тие непријателите ги прават пријатели. Тие ги измируваат луѓето со Бога и луѓето со луѓето. Миротворството е евангелски подвиг којшто раѓа добродетел.

Христос е најголемиот миротворец, бидејќи Тој целиот човечки род го измирил со Бога. Затоа и дојде во светот - за да го помири човекот со Бога и да го ублажи праведниот гнев на Отецот небесен кон нас (Рим.5,1; Јак.3,18; Евр. 12,14; 2.Сол.3,16).

„За да имаме мир Божји во нас, треба да имаме добродетелен живот и да го отфрлиме гревот. Таквиот духовен мир - миротворецот потоа го пренесува на другите луѓе... Светиите биле најдобри миротворци, меѓу луѓето, па дури и меѓу животните, бидејќи мирот човеков со Бога создава мир на човекот со природата.“²³

Сите што ќе бидат миротворци ќе бидат наречени Синов Божји. Синов Божји или чеда Божји се нарекуваат сите луѓе, но миротворците се наречени Синов Божји, каков што е Синот Божји Господ Исус Христос. Синовството на миротворците е како синовството на Синот Господ Исус Христос и затоа тие се Синов Божји по благодат, а не по природа. Да се биде Син Божји значи да си брат Христов.

²³ Грозданоски, Р. *Блаженствата земнонебесни скалила*, стр. 131

5.8. Осмо блаженство

*„Блажени се гонетите заради правда, бидејќи нивно е царството
небесно!“*

(Матеј 5,8)

„Гонетите заради правда“ се добрите побожни луѓе, оние кои сакаат да живеат благочестив живот, според правдата, односно според Божијот закон, кои овде на земјава не допуштаат неправди, кои се гонети, прогонувани, судени и осудувани заради правда и вистина, а од љубов кон Бога.

„Под ‚правда‘ се разбира правда и на збор и на дело. ‚Правда‘ општо, како добродетел, која го опфаќа и благочестието, и справедливоста, и правдољубието и праведниот живот.“²⁴

Ѓаволот е непријател на правдата (Дела 13,10) и на секој што ја исполнува неа. Под негово влијание застапниците на правдата се прогонувани заради правда.

За да се биде вистински поборник за правда, па дури и гонет за неа, претходно треба да се биде праведен и свет. Тогаш човек бестрашно ќе се бори против неправдата. Спасителот им кажал на апостолите дека ќе имаат непријатели, прогонувања, страдања и убиства оти и Тој бил гонет, а ќе бидат гонети и Неговите наследници и сите што се именуваат со Неговото име. Господ Исус Христос вели: „Ако Мене Ме гонеа, и вас ќе ве гонат“(Јов. 15, 20). „Сите што сакаат да живеат побожно ќе бидат гонети“ (2.Тим. 3,12). „Ако ве укоруваат поради Мене, блазе вам“ (1. Петр. 4, 14 - 16). „Ако страдате за правда, блажени сте“ (1. Петр. 3, 14), „оти тоа Му е угодно на Бога, ако некој од сознание за Бога поднесува скрб страдајќи несправедливо“ (1. Петр. 2,19). Такви биле сите маченици, почнувајќи од првомаченикот Свети Стефан. Таков пример е Свети Јован Крстител, кој го изобличувал Ирода затоа што ја земал жената од својот брат.

²⁴ Грозданоски, Р. *Блаженствата земнонебесни скалила*, стр. 137

Правдата им смета на неправедните и нечесните. Таа кај грешните луѓе создава страв и омраза кон праведните. Таа им пречи во животот на беззакониците. Има гонети заради правда затоа што има луѓе кои не го сакаат мирот, кои се под власта на гревот, силни се по тело моќни со земна власт, богати и важни, па можат и неправедно да судат и да погубуваат. Тие ги гонат праведните, сакајќи да ги протерат од нивната средина - да ги нема за да не бидат нивна совест.

Да се биде „гонет заради правда“, значи да се биде сличен на Христа, на апостолите и на мачениците. Таквите трпеливо ги поднесуваат страдањата, затоа што знаат дека страдаат на правдина, и Бог ќе ги награди за нивното страдање. Сите што ќе бидат жртви на ваквите гонења заради правда, ќе бидат наградени со влез во Царството Небесно.

5.9. Деветто блаженство

*„Блажени сите вие, кога ќе ве срамат и прогонат и кога ќе говорат против вас секакви лоши зборови лажно - заради Мене!
Радувајте се и веселете се зашто голема е вашата награда на небесата! Така ги гонеа и пророците што беа пред вас.“
(Матеј 5,11 - 12)*

Во првите блаженства се бара смирение, признавање на гревот и плачење заради гревовноста, а овде во последното блаженство, се бара трпење и истрајност во страдањата заради правда и заради Христа.

Христос вели дека ќе бидат гонети заради Него. „Тој и Самиот ни открива дека ќе бидеме прогонети заради правда, дека ќе не срамат и прогонат и ќе говорат против нас секакви лоши зборови лажно - заради Спасителот, Кого ниту го познаа, ниту Го послушаа.“²⁵ Свети апостол Павле рекол: „Сите што сакаат да живеат побожно во Христа Исуса ќе бидат гонети“ (2. Тим. 3, 12). Спасителот, пак, во друга прилика вели: „Вие не сте од светот... затоа светот и ве мрази“.

Повеќето мудреци и филозофи, од постанокот на човештвото ја барале среќата за човекот во сè и сешто, но не ја нашле и биле разочарани. Христос пак, е над сите филозофи и Неговата наука е света и богоносна, а не човечка, и според православното Христијанско учење, човекот е создаден од Бога не за среќа, туку за добро. „Светот е таков - ги сака само оние, кои се од овој свет, а духовните ги мрази! Затоа многумина страдале заради Христа и затоа има толку многу исповедници и маченици за верата.“²⁶

Страдањата на праведниците на овој свет се доказ за постоењето на другиот свет и на животот по воскресението на мртвите. Страдаат и

²⁵ Златанов, Митрополит Методиј, *Педагогија на блаженствата*

²⁶ Грозданоски, Р. Евангелие според Матеј, стр.56

грешниците, но тие не се блажени оти страдаат заради своите гревови. Светиот апостол Петар вели: „Никој, пак, од вас да не страда како убиец или како крадец, или злочинец, или како оној што се меша во туѓи работи; но, ако страда како христијанин, да не се срамува, туку да Го прославува Бога за таквото учество“ (1. Петр. 4, 15 - 16).

Свети Јован Златоуст вели дека не само на оние кои претрпуваат телесни опасности и маченичка смрт се однесува ова блаженство, но и за оние кои поднесуваат клевети и лоши зборови, зашто лошите зборови понекогаш се потешки и од телесните страдања.

Господ и ја завршува оваа своја исклучителна поука со зборовите: „Радувајте се и веселете се, зашто голема е вашата награда на небесата“. Многумина овие зборови ги сметаат за десетто блаженство. Како што постојат Десет Божји заповеди, така да има и десет блаженства, „но овие Христови зборови се вториот дел од деветтото блаженство во кое е искажана наградата за гоненијата и маченичките страдања.“²⁷

Под зборовите „така ги гонеа и пророците што беа пред вас“, се подразбираат старозаветните пророци, кои биле гонети. Денес, пак, под „пророци“, се подразбираат и апостолите и другите маченици и исповедници кои биле измачувани, исмевани и убивани заради Господа. Ним им е ветена големата награда на небесата.

²⁷ Грозданоски, Р. *Блаженствата земнонебесни скалила*, стр. 149

7. Љубовта - основа на Христијанството и неговата етика

Основен белег на христијанството и неговата етика е љубовта која претставува суштина на верата и учењето. Основа, пак на христијанската љубов е љубовта на Господ Исус Христос кон целиот свет.

А што претставува љубовта? Љубовта во поширока смисла претставува стремеж на човекот кон сè што е убаво и добро, кон сè што е достоино да се посакува. Христијанската љубов е божествена сила излеана во срцето на верникот преку Тајната на Светото Крштение. Со неа верникот има длабок и чист стремеж кон Бога, таа е негово најскапоцено добро, и со сите сили на душата посакува соединување со Него и исполнување на Неговата волја.

Принципот на љубовта бил познат уште во законските книги на Стариот Завет. Во нив јасно и конкретно се зборува како за Божјата љубов кон луѓето, така и за моралните обврски, за љубовта кон Бога и ближните. Израилскиот народ слушал за вистинската морална љубов и видел некои нејзини дела. Но, сепак ова било само подготовка за новозаветното време кога во целата своја полнота блеснала божествената љубов во ликот на Богочовекот Исус Христос.

Исус Христос е голем учител и е совршен пример за неограничена, света љубов. Тој вели: „сте слушнале дека е кажано - „Љуби го својот ближен и мрази го непријателот“. А, Јас, пак, ви велама: љубете ги непријателите свои благословувајте ги оние што ве колнат, правете им добро на оние што ве мразат и молете се за оние што ве навредуваат и гонат“ (Мат. 5, 43 - 44). И на крајот - Христовата заповед е универзална: „Нема веќе ни Јудејци, ни Елини, ни роб, ни слободен; Нема машки пол, ни женски; зашто сите вие сте едно во Христа Исуса“ (Гал. 3, 28).

Преку Христовиот пример и дело, луѓето ја познале љубовта кон ближниот како нова и највисока морална вредност. „Во духот на христијанската љубов кон ближниот, а особено на основа на Христовото кажување за добриот Самарјанин (Лк.10.29-37), ближен на прво место е оној кој страда и кој има

потреба од помош. Меѓутоа, тоа не значи дека сите други луѓе не се наши ближни.²⁸

Христијанската љубов кон ближниот е посебно расположение на душата, според кое човекот сака и се труди, на својот ближен да му направи што повеќе добра. Врв на христијанската љубов кон ближниот е љубовта кон непријателите. Таа се труди да врати добро за зло.

Сите сме створени по лик и подобие Божјо и сите имаме еден Отец на небото, и затоа меѓусебно сите сме браќа и сестри. Невозможно е да Го сакаме Бога, ако не го сакаме билжниот свој. Ова го потврдува и светиот апостол Павле со зборовите од Светото Писмо: „Ако некој рече: „Го сакам Бога“, а го мрази својот брат, кого го видел, како може да Го сака Бога, Кого не Го видел? “ (1.Јов.4.20)

Да се љубат и благословуваат непријателите свои е должност на секој христијанин. Кој ја нема таа љубов, не е Христов, бидејќи Богочовекот Христос е Христос и Спасител со тоа што ги љуби непријателите свои. А, ние луѓето со своите гревови сме непријатели Божји, бидејќи гревот е непријателство против Бога (Рим.8,7). И љубејќи не нас луѓето, кои сме доброволни робови на гревот (Рим.6,17), а со тоа и непријатели Божји, Тој постана човек и го спаси светот како Богочовек, преку Кого ние луѓето се измиривме со Бога.

Светиот апостол Павле вели дека нашата љубов треба да биде искрена, силна и пламена. „Човекот колку повеќе љубов има во себе, толку повеќе ги цени и сака другите. Со љубовта, со взаемната почит и уважување се гради добриот христијански однос.“²⁹

Како вера, христијанството му ја дава на човештвото најголемата вредност во областа на моралот, а тоа е некористољубивата љубов кон сите луѓе. Христијанската љубов е основа на моралот и кој искрено Го сака Бога, тој го сака и ближниот свој и не го сака злото (Јов.4.20-21).

²⁸ Панчовски, Г. И. *Етика хришћанске љубави*, стр. 54

²⁹ Грозданоски, Р. *Послание на светиот апостол Павле до Римјаните*, стр 310

„Разликата на христијанската љубов од секоја друга љубов е тоа што таа за своја основа Го има Исус Христос и извира од Него, која се поттикнува и надахнува од Него, што се мотивира и извршува во Негово име и за Негова слава. Ова и дава посебна морална чистота, трајност и сила.“³⁰

Во Новиот завт, за апостол на љубовта се смета Јован. Но сепак тој не ја составил химната на љубовта, туку Светиот апостол Павле. Во неа тој вели: „Да зборувам на сите човечки јазици, па дури и на ангелски, штом љубов немам, ќе бидам бакар, што звони, или кимвал, што свечи. Да имам пророчки дар и да ги знам сите тајни, и да ги имам сите знаења за сите работи, а и така силна вера, што и планини да преместувам, - ако љубов немам, ништо не сум. И да го раздадам целиот свој имот, да дозволам телото да ми изгори, - штом љубов немам, ништо не ми користи. Љубовта е долготрпелива, полна со добрина, љубовта не завидува, љубовта не се превознесува, не се гордее, не прави што е непристојно, не бара свое, не се срдѝ, не мисли зло, на неправда не се радува, а на вистина се радува, сѐ извинува, во сѐ верува, на сѐ се надева, сѐ претрпува“ (1. Кор. 13, 1 - 7).

Потребно е секогаш да се има љубов кон Бога и меѓусебно. Начинот на љубов е да се биде добар кон другиот и да се носат тежините на другиот. Љубовта кон Бога и љубовта кон ближниот се докажува со добрите дела, како: милостина, помагање на неволници, примање на старци, утешување и посетување на болни, помагање на слаби, криење на туѓи мани, простување на оние што нè навредиле, молитва за добро на другите, жртвување на себе си за другите итн. (Лк. 17, 4; 2.Кор. 8, 22; Ефес. 4, 23). Само несебичната љубов која дава сѐ, а за возврат не очекува ништо може да ја исполни душата и да создаде вистинска среќа. Христијанските маченици покажале совршена љубов кон своите непријатели. Таа љубов може да се објасни со Божјото присуство во нашите души.

³⁰ Панчовски, Г. И. *Етика христијанске љубави*, стр. 58

Секој човек има потреба да сака и да биде сакан, бидејќи само така може да има полновредно постоење и да има радосен и среќен живот. Човековото срце е создадено од љубов и за љубов - затоа тоа е толку осетливо кон сите манифестации на љубов. Всушност борбата за живот и среќа, која ја води секој човек, е борба за повисок степен на љубов, оти без неа нема ниту живот ниту среќа. Задоволството кое го носи љубовта е најголемо. Всушност, тоа нас единствено не успокојува и ни носи слатки моменти на врвна среќа и вечно блаженство.

Во светот многу малку ја има вистинската христијанска љубов. Кога меѓу луѓето би ја имало повеќе љубовта, тогаш ќе има и повеќе морал и секако добро.

Заклучок:

Човечкиот живот е Божји дар и е од голема вредност. Тој заслужува да се живее и постојано да биде засилуван и овековечен со упорна и мажествена борба со злото и со неговите последици. Бидејќи сме обврзани на продуктивна и творечка работа за лично усовршување и за добро на ближните, ние никогаш не треба да дозволиме до нашето срце да се допре досадата од животот и во него да се роди самоубиствена волја. Секогаш треба да се присетиме на советот од премудриот Соломон: „Не забрзувајте ја смртта со заблудите на својот живот; не навлекувајте си пропаст со делата на вашите раце“(Мудр. 1,12).

Исус Христос не е обичен човек туку очекуваниот Месија и Спасител на човечкиот род Којшто, откако го благовестил вистинското учење и моралноста, се жртвувал Себеси, бил распнат на крст за искупување на сите човечки гревови и преку Своето воскресение ја уништил смртта (Рим. 3,23-25).

Човекот постигнува оправдување и спасение според верата во Господ Исус Христос, преку добрите дела, според Христовото Евангелие и новозаветното учење (Рим. 3,20 и Гал. 2,16). Христовото учење за љубовта кон Бога и кон Ближниот претставува најголема морална заповед, која треба да се пројави преку добри дела и без која не е можно спасението на луѓето (1.Кор. 13, 1-2).

Кога верата и мислењето на Бога ќе излезат од умот на човекот, тогаш богознаењето ќе се замени со лага, со кривоверие и со безверие, кое пак прави да се изгуби стравот Божји, а пеку тоа слабее и совеста. Кога ќе ослабат стравот Божји и совеста, тогаш чувствата зајакнуваат и тие ја преземаат водечката улога кај човекот. Совеста замолкнува, започнуваат да се пишуваат закони на чувственоста која самостојна раководи. Тогаш луѓето го прават она што не прилега. На крајот и умот претрпува измени и бара оправдување за неморалниот живот.

Постои легенда, дека на прашањето, како да се отстрани злото од светот, Бог одговорил: Вие престанете да го правите - и тоа е се. Тоа зло толку се насобрало, да на совесните луѓе им преостанува не толку да прават ново добро колку според можностите да го смалуваат старото зло. Во тоа се состојат христијанските обврски.

Користена литература:

1. Анђелковић, М. С. (1931). *Моралка или етика православне цркве*, други део - о хришћанским дужностима. Београд
2. Богдашевский, Д. (1909). *Блаженства Господни*. Киев
3. Бошковски, К. Б. (2000). *Верата на нашите татковци*. Скопје
4. Брајанчанинов, И. (2006). *Енциклопедија на православниот духовен живот*
5. Брајанчанинов, И. (1974). *Азбука православног живота*. Београд
6. Грозданоски, Ратомир. (2007). *Блаженствата земнонебесни скалила*. Скопје
7. Грозданоски, Р. (2006). *Десетте Божји заповеди (Декалог)*. Скопје
8. Грозданоски, Р. (2005). *Послание на светиот апостол Павле до Римјаните* (проучување и толкување на текстот). Скопје
9. Грозданоски, Р. (2004). *Евангелие според Марко* (проучување и толкување на евангелскиот текст). Скопје
10. Грозданоски, Р. (1993). *Евангелие според Матеј* (прилог кон проучувањето и толкувањето на евангелскиот текст). Скопје
11. *Добротољубие* том I. (1997). Скопје
12. *Добротољубие* том II. (1998). Скопје
13. *Добротољубие* том III. (2007). Скопје
14. Krim, K. *Enciklopedija živih religija*. Beograd
15. Киров Д., Свиленов Д., Коруджиев Д. (2003). *Христијанска Етика*. Софија
16. Марјановић, Ч. (1923). *Вера као врлина*. Београд
17. Максимовић, Л. В. (1936). *Венец живота - систем моралне философије*. Београд
18. Милин, Л, (1991), *Разговори са професорима о вери* (Апологетска читанка 3), Београд

19. Милин, Л. (1986). *Субота и недела у Светом Писму, Старозаветни и Новозаветни морални закон*. Београд
20. Милошевић, Р. М. (1924). *Религија и морал у светлости позитивне филозофије*. Београд
21. Панчовски, Г. И. (1975). *Живот и срећа (у светлости хришћанства)*. Ниш
22. Панчовски, Г. И. (1973). *Етика хришћанске љубави (етичка генеалогичка и аксиологичка)*. Ниш
23. Пашев, Г. Ст. (1939). *Православно - християнско учение за нравствеността*. София
24. Полтавски, Т. Н. (2001). *Христос - наш живот*. Цетиње
25. Поповић, Ј. (1979). *Тумачење Јеванђеља по Матеју*. Београд
26. Савремена администрација. (2002). *Енциклопедија православља*. Београд
27. Сељски, Т. (2001). *Православна аскетика за младе (и почетнике)*. Цетиње
28. *Свето писмо на Стариот и Новиот завет*. (1991). Скопје
29. Спекторски, Е. В. (1999). *Хришћанска етика*. Врњачка Бања
30. Теодоровић, С. (1931). *Православно морално богословље за више разреде средњих и учитељских школа*. Београд
31. Златанов, Митрополит Методиј. *Педагогија на блаженствата*. Превземено на 23 мај 2011 г.
<http://preminportal.com.mk/>
32. Чарнић, М. Е. (1979). *Еванђеље по Матеју*. Београд
33. Чарнић, М. Е. (1993). *Исус Христос живот и дело*. Крагујевац